C/2025/5138

28.10.2025

Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru

Akt o Evropském výzkumném prostoru v zájmu uplatňování páté svobody

(stanovisko z vlastní iniciativy)

(C/2025/5138)

Zpravodaj: **Paul RÜBIG**

Spoluzpravodaj: **Stefano PALMIERI**

Poradci	Brigitte BACH (pro zpravodaje)
	Pier Francesco MORETTI (pro spoluzpravodaje)
Rozhodnutí plenárního shromáždění	23. 1. 2025
Právní základ	čl. 52 odst. 2 jednacího řádu
Odpovědná sekce	Jednotný trh, výroba a spotřeba
Přijato v sekci	26. 6. 2025
Přijato na plenárním zasedání	16. 7. 2025
Plenární zasedání č.	598
Výsledek hlasování (pro/proti/zdrželi se hlasování)	186/1/4

1. Závěry a doporučení

1.1 Evropský hospodářský a sociální výbor (EHSV) vítá záměr Evropské komise zavést „pátou svobodu“, tj. volný pohyb výzkumu, inovací a znalostí. Evropa patří k předním producentům znalostí a vzhledem ke zvyšujícímu se geopolitickému napětí a rostoucímu významu znalostní suverenity je třeba, aby tuto svou strategickou výhodu využila.

1.2 EHSV podporuje uznání znalostí za evropský veřejný statek a souhlasí s tím, že sdílení znalostí je jedním ze základních práv. Hlavním cílem vytváření a sdílení znalostí musí být společenský blahobyt. V této souvislosti EHSV vyzdvihuje význam jasných pravidel týkajících se vlastnictví údajů, aby byl zaručen spravedlivý přístup ke znalostem, jejich využívání a ochrana.

1.3 EHSV vyzývá Komisi, aby prosazovala opatření a strukturální pobídky (zejména v oblastech, kde neochota členských států brání pokroku a homogenizaci), jako jsou daně, důchody, genderová rovnost, pracovní místa, platy a výzvy spojené s rozšiřováním podniků a přeshraniční mobilitou osob a finančních prostředků.

1.4 EHSV vyzdvihuje význam cíle vynakládat v členských státech 3 % HDP na výzkum a inovace a požaduje další 1 % na připravenost a výzkum dvojího užití.

1.5 V zájmu učinění průlomu EHSV požaduje, aby se na investice členských států do výzkumu a inovací nevztahovala pravidla pro deficit, dokud nebude splněn cíl 3 % výdajů. Kromě toho je třeba stále více využívat i jiné prostředky (např. z rozpočtu politiky soudržnosti) a sladit je s činnostmi v oblasti výzkumu a inovací.

1.6 Ambiciózní 10. rámcový program může být hlavním pilířem přístupu založeného na znalostech a nabízet smysluplná řešení problémů, s nimiž se EU potýká, a uvolnit potenciál pro hospodářský růst, vedoucí postavení v oblasti technologií a společenský pokrok. K plnému využití tohoto potenciálu musí mít takovou řídicí strukturu, která umožní realizovat výzkum a inovace napříč státy, odvětvími a obory.

1.7 EHSV požaduje vynakládat důsledné úsilí na snížení byrokracie ([1]) a zrychlení postupů (např. v oblasti financování a v souvislosti s účastí na projektech). K odstranění přetrvávajících překážek šíření znalostí jsou nezbytné jednodušší, rychlejší a transparentnější mechanismy.

1.8 EHSV upozorňuje na význam dovedností a vzdělávání a vyzývá k účinnějšímu celoevropskému uznávání kvalifikačních norem (např. diplomu EU).

1.9 Pátá svoboda a akt o EVP by měly pokrýt celý dynamický cyklus výzkumu a inovací, včetně vysokoškolského vzdělávání, kooperativního a aplikovaného výzkumu a startupů, aby bylo zaručeno, že se znalosti promítnou do inovací a dopadu.

1.10 Ve stále nejistějším světě je předvídavá tvorba politik klíčem ke sladění krátkodobých a dlouhodobých cílů a k přizpůsobení se vyvstávajícím rizikům. EHSV si je vědom strategické úlohy prognózování a požaduje, aby bylo důsledně zohledňováno při správě páté svobody.

1.11 EHSV uznává úlohu a potenciál umělé inteligence při podporování znalostí, výzkumu a inovací. Je však třeba řešit problémy, které s těmito technologiemi souvisí a které mají dopad na pracovníky, a odstranit je. EHSV požaduje přijmout legislativní iniciativy k ochraně práv pracovníků a zaručení interakcí a rozhodování zaměřených na člověka v rozhraních člověk-stroj ([2]).

1.12 EHSV zdůrazňuje, že je třeba zaujmout vyvážený přístup ke kompromisům, které jsou podstatou páté svobody, jako je soudržnost vs. excelence nebo otevřenost vs. autonomie. Zohlednění těchto tlaků má rozhodující význam pro zdravou, perspektivní a spravedlivou tvorbu politik. EHSV si je vědom problému bezpečnosti výzkumu a rizika mezinárodního vměšování, a proto se domnívá, že je třeba zachovat spravedlivou rovnováhu mezi dohledem, omezeními a otevřeností. Je nevyhnutelné zachovat zásadu „svobody v rámci odpovědnosti“ díky účinné, efektivní a transparentní samosprávě ([3]).

1.13 Pátá svoboda musí zahrnovat mechanismy boje proti dezinformacím a pseudovědě, budování důvěry ve vědecká zařízení a prosazování „znalostní gramotnosti“. Klíčový význam pro tvorbu politiky založené na důkazech a demokratickou odolnost má prosazování kritického myšlení prostřednictvím vzdělávání, podporování vědecké komunikace a zajištění přístupu ke spolehlivým informacím.

2. **Obecné připomínky**

2.1 Očekává se, že ve třetím čtvrtletí roku 2026 Komise zveřejní akt o Evropském výzkumném prostoru (akt o EVP). Cílem této iniciativy je zavést „pátou svobodu“ ([4]), která byla navržena v Lettově zprávě ([5]) a zmíněna v pověřovacím dopise určeném komisařce Zacharievové. Posílí se tak volný pohyb v oblasti výzkumu, inovací a znalostí, klesne roztříštěnost a výzkum a inovace se etablují na jednotném trhu.

2.2 Přístup založený na znalostech může nabídnout smysluplná řešení problémů EU a uvolnit potenciál pro hospodářský růst, vedoucí postavení v oblasti technologií a společenský pokrok. Akt o EVP je proto vítán.

2.3 Znalosti jsou výsledkem zkušeností, vzdělávání a zkoumání, které mají vliv na kulturu, chování a hodnoty. Evropa má v tomto směru dlouhou tradici a měla by se opírat o znalosti jako o mocný nástroj demokracie, solidarity, rovnosti, práv a svobody.

([1]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Konkurenceschopnost malých a středních podniků v EU s ohledem na novou administrativní zátěž a povinnosti (průzkumné stanovisko na žádost polského předsednictví) (Úř. věst. C, C/2025/2012, 30.4.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/2012/oj).

([2]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Hodnocení zpráv Enrica Letty a Maria Draghiho o fungování a konkurenceschopnosti jednotného trhu EU (stanovisko z vlastní iniciativy) (Úř. věst. C, C/2025/2004, 30.4.2025, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2025/2004/oj).

([3]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Návrh doporučení Rady o posílení bezpečnosti výzkumu (COM(2024) 26 final – 2024/0012 (NLE)) (Úř. věst. C, C/2024/6022, 23.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6022/oj).

([4]) Tento termín je někdy považován za nejasný, protože se svou podstatou liší od ostatních „čtyř svobod“ jednotného trhu.

([5]) Letta, E., zpráva *Much more than a market* (Mnohem více než jen trh), 18. dubna 2024.

2.4 Rámcové podmínky pro politiku v oblasti výzkumu a inovací se hodně změnily. Cíle udržitelného rozvoje a Zelená dohoda mají sice i nadále zásadní význam, ale vzhledem k nedávnému celosvětovému vývoji se vynořily i nové, vzájemně propojené priority – například strategická autonomie, obrana a udržitelná konkurenceschopnost. V tomto kontextu by znalosti mohly mít jinou funkci, zejména (ale nejenom) ve strategických technologických oblastech. Samotná podstata znalostí se mění, což lze pozorovat na proměně kolektivních kognitivních systémů založených na umělé inteligenci, rozšířené realitě a neuronových čipech ([6]). EHSV proto doporučuje, aby se v aktu o EVP přešlo od dobrovolné koordinace k regulačním opatřením a strukturálním pobídkám.

3. **Strukturální a regulační aspekty**

3.1 EHSV zdůrazňuje, že v zájmu naplnění cílů aktu o EVP je třeba reformovat strukturální a regulatorní aspekty. Akt o EVP by mohl poskytnout plán realizace iniciativ na úrovni EU, které jsou k řešení těchto problémů nezbytné.

3.2 Strukturální a regulatorní změny jsou nutné ke zlepšení přeshraničního otevřeného financování a přenositelnosti dotací. Za účelem optimalizace účinnosti a dopadu by se k posílení přeshraničního výzkumu a inovací mohly využít iniciativy jako EUREKA, Eurostars, ELISE a celoevropská infrastruktura EIT (která propojuje vzdělávání, výzkum a podnikání).

3.3 EHSV vyzdvihuje význam celoevropských kvalifikačních norem. Mobilita výzkumných pracovníků a sdílení znalostí závisí na plošném uznávání dovedností. Uznávání evropských kvalifikací (např. diplomu EU) je nezbytným předpokladem realizace páté svobody, např. díky zefektivnění postupů automatického uznávání.

3.4 Zapojení a mobilitě pracovníků, včetně důchodů, platů a daní, i nadále brání strukturální překážky. Je třeba upozornit také na přetrvávající dopady genderové nerovnosti ([7]) a nejisté pracovní podmínky začínajících výzkumných pracovníků.

3.5 EHSV vyzdvihuje zásadní význam bezpečnosti v oblasti výzkumu a inovací, zejména v citlivých oblastech, jako je obrana a zdravotnictví. Je nezbytné zajistit důsledný dohled nad digitální infrastrukturou a kontrolu kvality a bezpečnosti dat (zejména ochranu identity) a zabývat se dopady umělé inteligence, vlastnictvím údajů v licenčních smlouvách a propagandou.

3.6 EHSV zdůrazňuje, že znalosti musí být považovány za evropský veřejný statek. Plošný přístup k vědeckým poznatkům, údajům a technologiím má zásadní význam pro strategické cíle Evropy. V aktu o EVP se sice zcela správně prosazuje transparentnost a přístupnost – prostřednictvím otevřeného přístupu k publikacím, otevřené vědy, infrastruktury a sdílení dat –, vyvstávají však obavy ohledně souvisejících nákladů (např. poplatků za publikování) a způsobu, jak zajistit rovnováhu mezi otevřeností a inovacemi v soukromém sektoru (viz odstavec 4.18). Prostřednictvím aktu o EVP by měla být posílena politika v oblasti duševního vlastnictví a licencí, včetně zjednodušení postupu přihlašování patentů a zlepšení jednotného patentového systému. Komise by se měla přednostně zaměřit na celoevropské digitální platformy.

3.7 Vzhledem ke geopolitickým změnám a hybridním hrozbám EHSV vítá navrhované doporučení Rady o posílení bezpečnosti v oblasti internacionalizace výzkumu a inovací ([8]). Podporuje lepší koordinaci mezi členskými státy. Ačkoli si je vědom zranitelnosti odvětví výzkumu a inovací vůči zlovolnému vměšování, mají otevřenost a mezinárodní sdílení poznatků i nadále zásadní význam. Je třeba najít spravedlivou rovnováhu mezi bezpečností a otevřeností ([9]).

4. **Souvislosti**

4.1 EHSV by rád poukázal na obecné základní aspekty, které jsou někdy nedostatečně zastoupeny, ale musí být při zavádění páté svobody zohledněny.

([6]) https://www.futures4europe.eu/post/eye-of-europe-foresight-pilot-topics-ur2q3.

([7]) Evropská komise, Science, research and innovation performance of the EU – A competitive Europe for a sustainable future (Výsledky EU v oblasti vědy, výzkumu a inovací – konkurenceschopná Evropa pro udržitelnou budoucnost), 2024.

([8]) Evropská komise, *Návrh doporučení Rady o posílení bezpečnosti výzkumu*, COM(2024) 26 final.

([9]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Návrh doporučení Rady o posílení bezpečnosti výzkumu (COM(2024) 26 final – 2024/0012 (NLE)) (Úř. věst. C, C/2024/6022, 23.10.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/6022/oj).

4.2 V souvislosti s aktem o EVP má zásadní význam dobře financovaný rámcový program (případně sladěný s evropským Kompasem konkurenceschopnosti, ale s vlastní správou). Navrhovaný rozpočet ve výši 220 miliard eur a Varšavská deklarace jsou vítány. Vzhledem ke geopolitickým změnám by se měl zvážit cíl vynakládat na výzkum a vývoj 3 % + 1 % výdajů, přičemž 1 % by bylo určeno na připravenost a výzkum dvojího užití. Měla by se více prozkoumat možnost větší provázanosti mezi podporou výzkumu a vývoje na jedné straně a rozšířením EU, soudržností a potravinovou bezpečností na straně druhé. Je třeba rozšířit stávající synergie ([10]), například přesuny prostředků z EFRR do rozpočtu programu Horizont Evropa. EHSV rovněž doporučuje závazné cíle v oblasti budování kapacit a celounijní rámec pro monitorování, aby byl zaručen pokrok, transparentnost a srovnatelnost.

4.3 V zájmu učinění průlomu EHSV požaduje, aby se na investice členských států do výzkumu a inovací nevztahovala pravidla pro deficit, dokud nebude splněn cíl 3 % výdajů.

4.4 Silný 10. rámcový program má zásadní význam pro atraktivitu Evropy v celosvětovém měřítku a pro vytváření a šíření znalostí, které mají být díky aktu o EVP uvolněny. Jeho přidaná hodnota spočívá v umožnění přeshraničního, meziodvětvového a mezioborového výzkumu a závisí mimo jiné na vlastní struktuře řízení vhodné pro přeshraniční podporu výzkumu a inovací. Desátý rámcový program tedy může být považován za základní pilíř páté svobody.

4.5 V 10. rámcovém programu musí hrát klíčovou roli aplikovaný a kooperativní výzkum, aby bylo zaručeno, že výzkum bude mít hospodářský i společenský dopad. Desátý rámcový program také musí být zaměřen na snížení zbytečné byrokratické zátěže, zavedení účinnějšího způsobu podávání zpráv a usnadnění přístupu.

4.6 V zájmu urychlení komplexního procesu od základního výzkumu k šíření inovací musí pátá svoboda přesáhnout rámec základního výzkumu. V současné době se klade příliš velký důraz na inovační vstupy ([11]) a příliš malý důraz na celý cyklus výzkumu a inovací ze systémového hlediska. Vyvážená skladba podpory základního a aplikovaného výzkumu, šíření inovací a silná trojkombinace vzdělávání–výzkum–podnikání jsou zásadními pilíři evropské konkurenceschopnosti.

4.7 Cenným doplňkem by byla Rada EU pro průmyslový a technologický výzkum, která by aplikovanému výzkumu zajistila jednotné zastoupení a upevnila by vůdčí postavení Evropy ve strategických oblastech.

4.8 Vzhledem k roztříštěnosti evropského výzkumného a inovačního prostředí a k uzavřenému myšlení by měly být organizace a podniky, které se zabývají vytvářením sítí a zajišťují přenos, považovány za klíčové subjekty podporující pátou svobodu, neboť zajišťují lepší koordinaci, komunikaci a přenos znalostí (např. Evropské vědecké mediální středisko, továrny na umělou inteligenci, EIT). Za zásadní přispěvatele k šíření znalostí, přijetí ze strany veřejnosti a uplatnění ve společnosti musí být uznány participativní a občanské organizace, zprostředkovatelské subjekty a subjekty neformálního vzdělávání.

4.9 EHSV považuje pátou svobodu za příležitost ke zmapování výzkumných a inovačních aktivit v Evropě. Vypracování přehledu plánovaného, probíhajícího a budoucího výzkumu a jeho výsledků by umožnilo zvýšit transparentnost, koordinaci a viditelnost, zejména pro podniky, a ukázat společenskou návratnost výzkumu a vývoje (např. vytváření pracovních míst, příjmy z daní). EU by měla vytvořit nebo harmonizovat platformy pro systematické mapování výzkumu a inovací, po vzoru iniciativ jako Evropský cloud pro otevřenou vědu (EOSC) a CORDIS. EHSV rovněž vyzývá Komisi, aby určila, které nástroje budou využívány k podpoře páté svobody, např. Erasmus, akce „Marie Curie-Skłodowska“ nebo regiony znalostí.

4.10 EHSV upozorňuje na značnou výši potenciálních nákladů vyplývajících z neexistence společného evropského postupu, mj. i v oblasti výzkumu a inovací. Roztříštěnost a špatná koordinace brání šíření znalostí, zvyšují duplicitu a snižují dopad. Hlubší integrace EU v klíčových oblastech politiky by mohla být významným přínosem pro hospodářství ([12]). Posílení páté svobody ve všech fázích cyklu výzkumu a inovací je tedy klíčem ke zvýšení konkurence-schopnosti a odolnosti EU.

([10]) GŘ ECTI, STU(2025)754234, studie *Exploring synergies between Horizon Europe and the EU Cohesion Policy* (Průzkum synergií mezi politikou soudržnosti a programem Horizont Evropa).

([11]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Nový EVP pro výzkum a inovace“ [COM(2020) 628 final] (Úř. věst. C 220, 9.6.2021, s. 79).

([12]) Výzkumná služba Evropského parlamentu (EPRS), STU(2023)747436, studie *Mapping the cost of non-Europe* (Prehled nakladu vyplyvajıcıch z neexistence spolecneho evropskeho postupu).

4.11 Pátá svoboda nabízí možnost vybudovat rozhraní pro vytváření a uplatňování znalostí v celé Evropě a podpořit jejich šíření, využívání a přejímání. K nástrojům by mohly patřit krátkodobé a střednědobé stáže občanů EU na vysokých školách, ve výzkumných zařízeních, ve výzkumných a technologických organizacích nebo v podnicích s cílem „přenášet" znalosti z jednoho místa na druhé, nebo širší uplatňování pečetí excelence. Úspěšný přenos vyžaduje změnu podmínek a absorpční kapacity v přijímajících oblastech. Posílení těchto kapacit by mělo být prioritou, kterou je třeba podporovat z prostředků fondů politiky soudržnosti. Stejně důležité je i přiřazovat ke správným pracovním místům správné lidi. K tomu jsou zapotřebí lepší mechanismy rozvoje talentů odpovídajících potřebám příslušných odvětví.

4.12 Evropa musí řešit hlavní překážku, která brání financování inovací, a sice pomalé schvalování. Inovace s vysokým potenciálem potřebují včasnou podporu, aby byla zachována dynamika. Komise by tedy měla zjednodušit přístup k financování, omezit byrokracii a zajistit inovátorům rychlé a flexibilní financování.

4.13 EHSV vyzdvihuje význam a potenciál umělé inteligence pro rozvoj páté svobody a zvýšení produktivity v Evropě. Vzhledem k všudypřítomnému potenciálu umělé inteligence je třeba zaujmout takový přístup, který umožní řešit problémy, které by mohly mít potenciální dopad na pracovníky. Právní předpisy by měly zajistit odstranění nedostatků v ochraně pracovníků a zaručit lidskou kontrolu ve všech interakcích mezi člověkem a strojem.

4.14 Strategické prognózování může významně podpořit zapojení občanů, směr, kterým se výzkum a inovace budou ubírat, evropské mise a partnerství, inteligentní specializaci a dvojí transformaci ([13]). Nabízí cenný přístup k vytváření bezpečných prostor – např. na místní úrovni –, kde by mohly být testovány možné scénáře vývoje, kombinovány „exnovace" s inovacemi a identifikovány slabé signály a průlomové myšlenky, to vše s cílem propojit krátkodobé a dlouhodobé vize a připravit spravedlivé transformace ([14]). EHSV požaduje, aby byla podporována vědecká excelence EU, byl posilován ucelený systém, který vytváří nehmotná aktiva, a aby byly podporovány vysoce rizikové nápady a jasná pravidla jejich ochrany. Řada nových technologií již byla označena za cenné pro řešení největších problémů ([15]). Další slibná řešení mohou umožnit dosáhnout integrované udržitelnosti, která zajistí dodávky kritických surovin v kombinaci s ochranou životního prostředí ([16]) a uhlíkovou neutralitou.

4.15 Při diskusích o zlepšení globální konkurenceschopnosti Evropy nesmíme zapomínat na nutnost transformačních inovací a systémových změn s cílem řešit společenské problémy. Je třeba najít rovnováhu mezi svobodou inovací a směrem, kterým se mají ubírat. Evropa se sice musí chopit příležitostí, které se jí nabízí, ale zároveň i chránit společenské hodnoty a prosazovat ekologickou transformaci, přičemž musí zaujmout evropský přístup, aby dosáhla pokroku ([17]).

4.16 Transformační vědomosti se musí rychle šířit napříč sociotechnickými systémy a mezi nimi navzájem. To umocňuje potřebu systémového pohledu na výzkum a inovace. Pátá svoboda by měla zahrnovat širokou škálu různých subjektů, včetně škol, občanské společnosti a veřejných organizací, aby bylo podpořeno šíření transformačních inovací a tvorba politik, při níž se vychází ze znalostí a reaguje na potřeby.

4.17 Kromě spojitosti mezi vědou a průmyslem upozorňuje EHSV na propojení vědy s politikou. Pátá svoboda by měla podpořit rychlé přebírání výsledků výzkumu do tvorby politiky založené na důkazech. Za tímto účelem je nutné zapojit do programů mobility odborníky z veřejné správy a z oblasti politiky.

([13]) Destatte, P., *Citizens' engagement approaches and methods in R&I foresight – Third thematic paper – PSF Challenge – Horizon Europe – Policy support facility* (Přístupy a metody zapojení občanů do prognózování výzkumu a inovací – třetí tematický dokument – Nástroj na podporu politik jakožto výzva – Horizont Evropa – Nástroj na podporu politik), Evropská komise, 2023.

([14]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru – Sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě – Zpráva o strategickém výhledu z roku 2023 – – Udržitelnost a dobré životní podmínky lidí jako základ otevřené strategické autonomie Evropy (COM(2023) 376 final) (Úř. věst. C, C/2024/4057, 12.7.2024, ELI: http://data.europa.eu/eli/C/2024/4057/oj).

([15]) Světové ekonomické fórum, https://www.weforum.org/reports/top-10-emerging-technologies-of-2023/.

([16]) Moretti, P. F., Grzybowski, B. A., Basios, V., Fortunato, E., Diez, M. S., Speck, O., Martins, R., *STEM materials: a new frontier for an intelligent sustainable world* (Kmenové materiály: nová hranice pro inteligentní udržitelný svět), BMC Mat (2019) 1:3, https://doi.org/10.1186/s42833-019-0004-4.

([17]) Stanovisko Evropského hospodářského a sociálního výboru ke „Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů – Nový EVP pro výzkum a inovace" [COM(2020) 628 final] (Úř. věst. C 220, 9.6.2021, s. 79).

4.18 Pátá svoboda je založena na kompromisech, které mají často komplexní povahu a není snadné – ani možné – je zvládnout. EHSV důrazně doporučuje mít je na zřeteli již od počátku, protože je to nutné pro informovanou tvorbu politik. Ke kompromisům patří mimo jiné:

— *Soudržnost vs. excelence*: upevnění vedoucího postavení v klíčových oblastech bude pravděpodobně pro některé regiony výhodnější než pro jiné. Velký potenciál má odstranění překážek mobility, může však prohloubit rozdíly. EVP proto musí zohledňovat regionální dynamiku, podporovat lokální strategie (např. strategie inteligentní specializace) a instituce v regionech s nižší kapacitou v oblasti výzkumu a inovací a lépe se propojit s nástroji soudržnosti a středisky EVP.

— *Otevřenost vs. strategická autonomie*: EU musí při hledání rovnováhy mezi globálními toky znalostí a technologickou suverenitou zaujmout otevřený přístup ke spolupráci, který však bude zohledňovat rizika.

— *Ochrana duševního vlastnictví vs. otevřená věda*: vzniká nevyváženost mezi prosazováním otevřeného přístupu k datům a zajištěním komerčních pobídek prostřednictvím práv duševního vlastnictví. Je třeba uplatňovat zásadu „co nejotevřenější – nepřístupné jen v nezbytné míře“ ([18]).

— *Rychlost vs. regulatorní/etický dohled*: tlak na rychlé inovace versus etický dohled, zejména v nových oblastech, jako je umělá inteligence.

— *Soukromé vlastnictví vs. evropské veřejné statky*: zaručení plošného přístupu ke znalostem a inovacím a současné respektování investic soukromého sektoru a spravedlivých komerčních výnosů.

4.19 Vzhledem k situaci v USA by pátá svoboda měla obnášet i strategie zamezení odlivu mozků a začínajících podniků. K možným nástrojům patří zrychlené udělování víz, časově omezené daňové úlevy pro příchozí talenty a akční plány pro jednotlivá odvětví. EHSV požaduje, aby byly příslušné investice odděleny od schodků členských států.

4.20 EHSV je hluboce znepokojen nárůstem dezinformací a pseudovědy, které podkopávají tvorbu politiky založenou na důkazech a demokratickou odolnost. Pátá svoboda musí zahrnovat mechanismy boje proti dezinformacím, posílení důvěry ve vědecká zařízení a podporu „znalostní gramotnosti“. Klíčový význam má prosazování kritického myšlení prostřednictvím vzdělávání, podporování vědecké komunikace a zajištění přístupu ke spolehlivým informacím. Jedním z významných příkladů je popírání změny klimatu.

5. **Úloha EHSV, VR a evropských agentur** ([19])

5.1 EHSV, VR nebo evropské agentury ([20]) mohou hrát při koncipování aktu o AVP důležitou roli tím, že podpoří politická opatření, která sladí výzkum a inovace s potřebami společnosti, aby byly při tvorbě politik zohledněny místní znalosti, zkušenosti občanské společnosti a perspektivy zdola nahoru. Mohou podpořit inkluzivní účast a pomoci zajistit, aby byly přínosy plošně rozloženy mezi regiony a sociální skupiny (viz odstavec 3.4).

5.2 EHSV, VR nebo evropské agentury by mohly podpořit šíření a přenos znalosti a jejich opětovné zasazení do místního kontextu, posílit absorpční kapacity a regionální připravenost (viz odstavec 4.11). Mají zároveň dobré předpoklady k tomu, aby posoudily socioekonomické dopady přeshraničního financování, pomohly zabránit tomu, aby se růst založený na znalostech koncentroval v inovačních centrech, a zajistily, že se správa EVP bude opírat o regionální a sociální ukazatele (viz odstavec 4.18).

V Bruselu dne 16. července 2025.

předseda
Evropského hospodářského a sociálního výboru
Oliver RÖPKE

([18]) https://rea.ec.europa.eu/open-science_en.
([19]) EIT, EuroHPC, EUIPO a eu-LISA.
([20]) https://agencies-network.europa.eu/.